

JAMIYAT MA'NAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLOVCHI OMILLAR

Abduazimov Javlon Abduvali o'g'li

Guliston davlat pedagogika instituti Milliy g'oya va falsafa kafedrasida magistranti

<https://orcid.org/0009-0001-9826-7330>

e-mail: abduazimovjavlon55@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada ma'naviyat, har bir jamiyatning asosiy poydevori bo'lib, uning barqarorligi va rivojlanishida muhim rol o'ynashini, jamiyatning ma'naviy barqarorligini ta'minlash uchun bir qator omillar mavjud bo'lib ushbu maqolada, bunday omillarni tahlil qilib, ularning ahamiyatini ko'rsatishga harakat qilingan.*

Kalit so'zlar: *Ta'lim, tarbiya, madaniyat, san'at, oila, qadriyat, adolat, din, ma'rifat, jamiyat, vatanparvarlik, insoniylik*

Ma'naviyat hamisha, avvalo, inson kamolotiga, insonlar qalbida ezgu fazilatlarni rivojlantirishga xizmat qilgan. Ma'naviyat jamiyat hayotini yangi ezgu g'oyalar bilan boyitib, xalqning birdamligi va hamjihatligiga asoslangan yangi ma'naviy-ruhiy makonni yaratishda katta kuch bo'la olgan. Ushbu makon odamlar qalbida va ongida vatanparvarlik, millatparvarlik ruhini mustahkamlab, jamiyatni yuksak taraqqiyot yo'liga boshlaydigan yangi uyg'onish to'lqinlarini yuzaga keltirgan.

Jamiyat ma'naviy barqarorligini taminlovchi bir qancha omillar mavjud. Ushbu omillar ma'naviy barqarorlikni taminlaydi va ma'naviy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Shulardan eng asosiylarini ko'rib tahlil qilib chiqamiz.

Ma'naviy barqarorlikni ta'minlovchi birinchi va asosiy omillardan biri bu albatta Ta'lim va tarbiya hisoblanadi. Ta'lim – jamiyat ma'naviy barqarorligini ta'minlovchi eng muhim omillardan biridir. Yuqori sifatli ta'lim tizimi nafaqat bilim berish, balki insonlarni ma'naviy jihatdan tarbiyalashni ham o'z ichiga oladi. Yosh avlodni vatanparvarlik, adolat, insoniylik kabi qadriyatlar asosida tarbiyalash orqali jamiyatda mustahkamma'naviy asoslarni yaratadi. Ta'lim – bu insonlarning bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirish jarayoni. Ta'limning asosiy maqsadi shaxsning intellektual, axloqiy va madaniy jihatdan o'sishini ta'minlashdir. Ta'lim turli shakllarda amalga oshirilishi mumkin, jumladan:

1. Maktab ta'limi: O'quvchilarga umumiy bilim berish maqsadida tashkil etilgan ta'lim jarayoni.

2. Oliy ta'lim: Universitetlar va boshqa oliy o'quv yurtlarida mutaxassislik bo'yicha chuqur bilim olish.

3. Kasb-hunar ta'limi: Odamlarni ma'lum bir kasbga tayyorlashga qaratilgan ta'lim usuli.

4. O'z-o'zini ta'lim olish: Shaxsning mustaqil ravishda bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish jarayoni.

Ta'lim nafaqat nazariy bilimlarni berish, balki amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, ta'lim orqali shaxs sifatida rivojlanish, ijtimoiy qadriyatlar va madaniyatni o'rganish ham amalga oshiriladi. Tarbiya — bu shaxsni tarbiyalash, uning ruhiy, axloqiy va jismoniy rivojlanishi jarayoni. Tarbiya jarayonida individning xarakteri, dunyoqarashi, odox-axloqi va ijtimoiy faoliyatga tayyorligi shakllanadi. Tarbiya ko'plab omillar ta'sirida amalga oshiriladi, jumladan:

1. Oila tarbiyasi: Oila — shaxsning birinchi tarbiya maktabidir. Ota-onalar bolalarga axloqiy qadriyatlar, an'analar va hayotiy tajribalarni o'rgatadilar.

2. Maktab tarbiyasi: Maktabda bilim berish bilan birga o'quvchilarning ijtimoiylashuvi va axloqiy qadriyatlarni o'zlashtirishida muhim rol o'ynaydi.

3. Jamiyat tarbiyasi: Jamiyatdagi turli institutlar (madaniyat markazlari, sport klublari va boshqalar) shaxsning ijtimoiy faoliyatini rivojlantiradi va uning rivojlanishiga yordam beradi.

4. Diniy tarbiya: Diniy ta'limotlar va an'analar shaxsni ma'naviy jihatdan rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega bo'lishi mumkin.

Tarbiya jarayoni davomida insonning psixologik, intellektual, hissiyotli va jismoniy jihatlari rivojlanadi. Tarbiyalash jarayoni samarali bo'lishi uchun har bir shaxsning individual xususiyatlarini inobatga olish zarur. Ta'lim va tarbiya bir-birini to'ldiruvchi jarayondir. Yaxshi ta'lim olgan inson axloqiy jihatdan ham yetuk bo'lishi zarur, chunki bilim bilan birga mas'uliyatli qaror qabul qilish qobiliyati ham rivojlanadi. Ta'lim va tarbiya – kelajak avlodni tayyorlashda eng muhim vositalardan biridir. Ularning to'g'ri yo'nalishi jamiyat barqarorligi va rivojlanishi uchun zarurdir. Har bir inson ta'lim olish jarayonida nafaqat bilim, balki yaxshi inson sifatlarini ham egallashi kerak.

Ma'naviy barqarorlikni ta'minlovchi omillardan yana biri bu Madaniyat va San'at sohasi hisoblanadi. Madaniyat — bu insoniyatning yaratuvchan faoliyati natijasida paydo bo'lgan, jamiyatda mavjud bo'lgan, axloqiy, estetik, ilmiy va boshqa qadriyatlar to'plami. Madaniyat odamlarning hayoti, fikrlash uslubi, urf-odatlar, an'analari va san'atini o'z ichiga oladi. Madaniyat har bir xalq uchun noyobdir va u vaqt o'tishi bilan rivojlanib boradi. Madaniyat almashinuv esa turli xalqlar orasidagi muloqot va tushunishni oshiradi. Madaniyat jamiyatning manaviy barqarorligini ta'minlovchi muhim omil sifatida ko'riladi. U insonlarning axloqiy qadriyatlari, an'analari va ijtimoiy munosabatlarini shakllantiradi. Madaniyat orqali jamiyat o'z tarixi, urf-odatlar va an'analari bilan bog'liq bo'lgan birlashuvni his qiladi. Bu esa bir necha jihatdan barqarorlikni ta'minlaydi: Madaniyat jamiyatda axloqiy me'yorlarni belgilaydi. Insonlar o'zaro munosabatlarda qanday xulq-atvor ko'rsatishi kerakligini bilib oladilar. Madaniy unsurlar (til, san'at, urf-odatlar) jamiyat a'zolari o'rtasida umumiylik hissini shakllantiradi va ijtimoiy birlikni kuchaytiradi. Madaniyat tarbiya jarayonida muhim rol o'ynaydi. U avlodlardan avlodlarga o'tib, insonlarni ma'naviy jihatdan boyitadi. Madaniyat yangiliklarni qabul qilishga tayyorlikni oshiradi va innovatsiyalarni rag'batlantiradi, bu esa jamiyatning rivojlanishiga yordam beradi. Madaniyat shaxslar uchun o'zligini anglash imkonini beradi, bu esa ularning individual qadr-qimmatini oshiradi va umuman olganda

manaviy barqarorlikka hissa qo'shadi. Shunday qilib, madaniyat nafaqat shaxslarning balki butun jamiyatning manaviy barqarorligini ta'minlovchi kuchli omil hisoblanadi.

San'at jamiyat ma'naviy barqarorligini ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi. San'at, insoniyatning hissiy va ruhiy holatini ifodalash, madaniyatni rivojlantirish va avlodlar o'rtasida bog'lanishni mustahkamlashda katta rol o'ynaydi. San'at inson ruhiyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, bu esa ularning hayotga bo'lgan munosabatini yaxshilaydi va umid baxsh etadi. San'at asarlari ko'plab savollarni keltirib chiqarishi mumkin, bu esa insonlarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini oshiradi. Odamlar san'at orqali ijtimoiy masalalar haqida o'ylab ko'rishga, bahs-munozara qilishga undaladi.

Oilaviy qadriyatlar ham jamiyat ma'naviy barqarorligini ta'minlovchi omillardan biridir. Oilaviy qadriyatlar jamiyat ma'naviy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Oilaviy qadriyatlar, avvalo, insonlarning axloqiy va ma'naviy asoslarini belgilaydi. Bu qadriyatlar oilaning ichki muhitini shakllantirib, avloddan-avlodga o'tadi va shaxsning shaxsiyati, qarashlari hamda ijtimoiy hayotdagi faoliyatiga ta'sir ko'rsatadi. Oilaviy qadriyatlar insonlarga to'g'ri va noto'g'ri, yaxshilik va yomonlik tushunchalarini o'rgatadi. Oila a'zolari bir-birlariga nisbatan mehr-muhabbat, hurmat, sabr-toqat kabi sifatlarni o'rganadilar. Oila ichidagi munosabatlar jamiyatda sog'lom ijtimoiy aloqalarning shakllanishiga yordam beradi. Oila a'zolarining bir-biriga bo'lgan hurmati va qo'llab-quvvatlashi ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Oilalarda berilayotgan tarbiya kelajak avlodlarning shaxs sifatida rivojlanishida hamda jamiyatning umumiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Tarbiyalanayotgan yosh avlod oilaviy qadriyatlarni o'zlashtirib, ularni kelajakda davom ettirishlari kerak. Oilaviy qadriyatlar orqali millatning madaniyati, an'analar va urf-odatlarini saqlanib qoladi. Bu esa jamiyatning tarixini va identitetini mustahkamlashga yordam beradi. Oila ichidagi muammolarni hal qilish usullari ijtimoiy hayotdagi boshqa masalalarni hal qilishda ham model bo'lishi mumkin. Sog'lom oilalar jamiyatdagi murakkab vaziyatlarda birlashishga yordam beradi. Shu sababli, oilaviy qadriyatlarning saqlanishi va rivojlanishi jamiyat ma'naviy barqarorligini ta'minlash uchun zarurdir. Har bir inson o'z oilasida qanday tarbiyalanishi, qanday qadriyatlarga ega bo'lishi kelajakda uning shaxs sifatida shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatadi va umuman olganda jamiyatning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Din jamiyat ma'naviy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. U insonlarni birlashtiruvchi, axloqiy qadriyatlarni shakllantiruvchi va ijtimoiy tartibni saqlovchi kuch sifatida xizmat qiladi. Din orqali odamlar o'zlarining ma'naviy ehtiyojlarini qondirish, hayot ma'nosini anglash va axloqiy me'yorlarga amal qilish imkoniyatiga ega bo'lishadi.

Quyidagi omillar dinning jamiyat ma'naviy barqarorligiga qo'shgan hissasini ko'rsatadi:

☐ Din ko'plab axloqiy me'yorlarni belgilaydi, bu esa insonlarning bir-birlariga nisbatan xushmuomalalik va hurmat ko'rsatishiga yordam beradi.

☐ Din odamlarni bir joyga to'playdi, turli ijtimoiy qatlamlardan kelgan insonlar o'rtasida hamjihatlikni mustahkamlashga yordam beradi.

☒Din ruhiy stressni kamaytirishga yordam beradigan usullar va rituallarni taklif etadi, bu esa insonlarning psixologik holatini yaxshilaydi.

☒Diniy tadbirlar va marosimlar odamlarga muloqot qilish imkonini beradi, bu esa ijtimoiy aloqalarni kuchaytiradi.

☒Din ko'plab madaniy an'analarni shakllantiradi va saqlaydi, bu esa millatning o'ziga xosligini mustahkamlashga yordam beradi.

☒Diniy qadriyatlar tinchlikka chaqiradi, konfliktlarni hal qilishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Shunday qilib, din jamiyat ma'naviy barqarorligini ta'minlovchi muhim omil sifatida namoyon bo'ladi va uning ta'siri har bir insonning hayoti uchun juda ahamiyatlidir.

Jamiyat ma'naviy barqarorligini ta'minlovchi omillardan yana biri fuqarolik jamiyatini tashkil etish hisoblanadi. Fuqarolik jamiyati, jamiyatning ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy hayotida faol ishtirok etuvchi tashkilotlar, guruhlar va fuqarolar birlashmasidir. U manaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Fuqarolik jamiyati – bu fuqarolar va ularning birlashmalari (nodavlat tashkilotlar, assotsiatsiyalar, kasaba uyushmalari va boshqalar) tomonidan davlatdan mustaqil ravishda faoliyat yuritadigan ijtimoiy tuzilmalarning yig'indisidir. Fuqarolik jamiyati, asosan, ijtimoiy manfaatlarni himoya qilish, fuqarolarning huquqlarini ta'minlash va demokratik jarayonlarda ishtirok etish maqsadida tashkil etilgan. Fuqarolik jamiyati demokratik nazoratni kuchaytirish, ijtimoiy masalalarni hal qilishda yordam berish va fuqarolarning aktiv ishtirokini rag'batlantirish orqali ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi. U har qanday demokratik tizimning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

☒Fuqarolik jamiyatining faol ishtirokchilari o'rtasida hamjihatlik va birlik hissi yaratiladi. Bu, turli ijtimoiy guruhlar o'rtasida muloqotni kuchaytiradi va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi.

☒Fuqarolik jamiyatlari qonun ustuvorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Ular fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish orqali ijtimoiy adolatni ta'minlaydi.

☒Fuqarolik jamiyatlari ta'lim va ma'rifatni rivojlantirishda faol ishtirok etadi. Bu esa odamlarning bilimdonligini oshiradi, ularni ongli fuqarolar sifatida tarbiyalaydi va manaviy qadriyatlarni mustahkamlaydi

☒Fuqarolik jamiyatlari axloqiy normalar va etik qadriyatlarni rivojlantirishda yordam beradi. Bu qadriyatlar insonlarning bir-biriga bo'lgan hurmatini oshiradi va ijtimoiy tinchlikni saqlashga yordam beradi.

☒Madaniy tadbirlar orqali fuqarolik jamiyatlari millatning madaniy merosini saqlash va rivojlantirishga hissa qo'shadi, bu esa millatning manaviy barqarorligini oshiradi.

☒Fuqarolik jamiyatlari ehtimolga qarshi yordam ko'rsatish orqali ijtimoiy himoyani kuchaytirishga qaratilgan dasturlar yaratishi mumkin, bu esa zaif qatlamlarga yordam berish orqali umumiy barqarorlikni qo'llab-quvvatlaydi.

☒Fuqarolik jamiyatlari fikr almashish uchun ochiq maydonlarni yaratib berish orqali ijodkorlikka, innovatsiyalarni rag'batlantirishga yordam beradi.

Umuman olganda, fuqarolik jamiyatining faol ishtiroki manaviy barqarorlik, adolatli jinslararo munosabatlar hamda ijtimoiy tinchlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, jamiyat ma'naviy barqarorligini ta'minlash murakkab jarayon bo'lib, ko'plab omillarni o'z ichiga oladi. Ta'limdan tortib diniy qadriyatlargacha bo'lgan barcha jihatlar bir-biri bilan chambarchas bog'langan holda ishlaydi. Har bir fuqaro o'z rolini anglab yetishi zarur — faqat shu tariqa biz barqaror va farovon jamiyatni yaratishga erishamiz.

Ma'naviyotimizni mustahkamlash uchun hamjamiyat sifatida harakat qilishimiz kerak: yosh avlodga to'g'ri yo'l ko'rsatishdan tortib, madaniy merosimizni asrashgacha bo'lgan barcha masalalarda faol ishtirok etishimiz lozimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Sh.M.Mirziyoyev "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi" Toshkent:"O'zbekiston" nashriyoti,2022.
2. "Ma'naviy hayotimiz va uning barqarorligi" - Usmonova, M., 2020 yilda chop etilgan ilmiy maqola.
3. "Jamiyatda ma'naviy barqarorlik: muammo va yechimlar" - Karimov, I.A., 2018 yilda nashr etilgan kitob.
4. "O'zbekistonning ma'naviy taraqqiyoti: muammolar va istiqbollar" - Abdullaeva, N., 2021 yilda chop etilgan tadqiqot.
5. "Ma'naviyat asoslari: nazariya va amaliyot" - Xodjaev, S., 2019 yilda chiqarilgan darslik.
6. "Milliy qadriyatlar va ularning jamiyatda o'rni" - Murodov, R., 2022 yilgi maqola.
7. <http://www.edu.uz> – O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi sayti .
8. <http://www.ziyonet.uz/>